

Taruvaik ehk proopolis, selle kasutamisest

Kokkuvõte loengust piirkondlikul mesinduspäeval Tartus 12.05.2010.a.

Lektor Ilme Nõmmisto, lektorileping PR-6-1.5-52

Mesindusloeng toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida toetab Euroopa Liit

Taruvaik ehk proopolis on bioloogiliselt aktiivsete taimsete ja loomsete ainete kogum, mis sisaldab vaike, eeterlikke õlisisid, õietolmu osakesi, mesilaste näärmete poolt toodetud nõresid, mett ja vaha. Taruvaiku kasutavad mesilased kärjekannude poleerimiseks ja taru desinfitseerimiseks. Praod laiusega 0,1...3 mm kaetakse taruvaiguga. Üle 3,5 mm laiused praod kaetakse vahaga. Taruvaik kindlustab mesilastele talvitumisel söödavarude säilimise ja puhta õhu tarus.

Taruvaigu hulk ja koostis oleneb mesilaste rassist, geograafilistest ja kliimatilistest tingimustest, taru ehitusest, ventilatsioonist, taimede kooslusest, aasta-ajast, pere tugevusest ja seisukorrast. Palju proopolist (200 g) valmistavad lõunapoolsemad mesilasrassid: kaukaasia mägimesilased ja itaalia mesilased, keskmiselt tumemesilased ja vähe kraini mesilased. Taruvaigu algmaterjal vaigud ja palsamid korjatakse taimede erinevatelt osadelt. Üka mesilane toob korraga tarru 10 mg ja päeva jooksul kuni 1 g. Korjemesilased koguvad taimede vaigulisi eritisi alalõugadega, immutavad need läbi süljega ja venitavad vaigu niidiks ja panevad selle tagajalgadel olevatesse suirakorvikestesse. Taruvaik kisutakse korjemesilastelt ära tarumesilaste poolt, kes lisavad sinna juurde veel eritisi ja vaha. Taruvaigu 1 kg valmistamine vastab 10 kg mee valmistamisele.

Mesilased valmistavad kahte liiki taruvaiku: kõrgekvaliteedilist vedelamat ja madalamakvaliteetset sitket taruvaiku. Vedelam taruvaik koosneb 70%-liselt taimsetest vaikudest ja mesilaste süljenäärmete nõrest. Sitkemas taruvaigus moodustavad vaha ja õietolm 70%. Taimseid vaike on selles vähe. Mesilased muudavad oma süljenäärmete nõrega taimsete glükosiidid vabadeks flavonoidideks.

Taruvaigu värvus on sirdunkollasest kuni tumepunaseni või -pruunini. Metsadest hangitud taruvaik on rohekaskollane, avamaalt korjatud taruvaik punakas või tumepruun. Värske taruvaik on plastiline ja vormitav, seismisel taruvaik tumeneb, tiheneb ja muutub rabedaks. Temperatuuril üle 20⁰ C on taruvaik plastiline, alla 15⁰ C kõva ja rabe ja puruneb lõikamisel tükikesteks. Erikaal on keskmiselt 1,127 ja ta vajub vees põhja. Sulamistemperatuur on 70...80⁰ C

Taruvaigu keemiline koostis erineb regiooniti, kuid keskmiselt temas on vaike 38...42%, eeterlikke õlisisid 10...15% e. palsemeid (vaik + eeterlik õli) 48...57%. Taruvaigu plastilisuse tagavad kaneelpiiritus ja -hape. Fenoolseid ühendeid on 27...65%. mis tagavad taruvaigu bakteritsiidsuse. Parkaineid on taruvaigus 4.1...15.1% ja vahasisaldus on kuni 25%. Vaha lisavad mesilased taruvaigule valmistamise käigus. Taruvaigu kvaliteeti hinnatakse happe-, joodi- ja seebistusravu, fenoolsete ühendite sisalduse ja hapenduskiiruse järgi. Parim taruvaik saadakse sügisel katteriietelt ja kärjeraamide ülemistelt liistudelt. Suvise taruvaigu kvaliteet on madalam.

Proopolisel ja ta vesileotistel ning piiritustõmmistel on bakteritsiidne, seeni ja algloomi hävitav toime. Taruvaigu vesileotisel on suurem hapendumisvõime ja detseenhapete sisaldus kui piiritustõmmistel. Taruvaigul on antimikroobne, seentevastane,valuvaigistav, põletikuvastane, konsenveeriv, organismi immuunsust suurendav toime. Taruvaiku säilitatakse pimedas kuivas kohas temperatuuril mitte üle 25⁰ C. Valguse ja liigse soojuse toimel väheneb taruvaigu bioaktiivsus. Taruvaik säilib 10 aastat.

Taruvaik kui ravimtoore tuleb enne kasutamist puhastada liigest vahast ja mehaanilistest lisanditest. Selleks pannakse taruvaik 8...9 tunniks sügavkülma ja peenestatakse külmunult 1...3 mm suurusteks tükikesteks ning pannakse seejärel vette temperatuuril 15⁰ C ja lastakse aegajalt segades seista 10...15 minutit. Vee ja taruvaigu vahakord on 1 : 5. Vaha ja lisandid tõusevad vee peale, mis valatakse taruvaigu pealt ära. Järelejäänud taruvaik kuivatatakse toatemperatuuril. Enne kasutamist taruvaik pulbristatakse.

Taruvaigu kasutusvorme on mitu. Seni on kõige vähem kasutusel olnud taruvaigu vesileotis, mida tehakse vahekorras 1 : 10, 1 : 20 või 1,5 : 10. Segu lastakse seista 12...24 tundi toatemperatuuril. Saadud kurnatis säilib külmkapis 2 kuud. Ravitakse erinevaid haigusi suu kaudu sissevõtmisega 1 supilusika täis 30...60 minutit enne sööki 3...5 korda päevas. Ravikuur kestab 3...4 nädalat. Taruvaigu vesileotis on suurema bioaktiivse toimega kui piiritustõmmis. Taruvaigust tehakse võideid, rasva - või õlisegusid vahekorras 1,5 : 10; 2 : 10 või 5 : 10. Võideid (koorevõi baasil) ja õlisid (oliiv- ja päevalilleõli) võetakse sisse 1 supilusika täis 3 korda päevas 30...60 minutit enne sööki. Nahahaiguste raviks tehakse taruvaigu salvi vaseliiniga või vaseliini-lanoliini (2 : 1) seguga vahekorras 5 : 10.

Piiritustõmmised tehakse vahekorras 1 : 10; 1 : 5 või 1 : 1 70...96⁰ piiritusest. Viinatõmmis on väheefektiivne. Tõmmistel lastakse seista toatemperatuuril 5...7 päeva aegajalt loksutadesvõi puu- või klaaspulgaga segades. Järelejäänud taruvaigu jäägist saab teha vesileotist temperatuuril 93⁰ C. Võetakse sisse kopsu-, uroloogiliste, viirus- mao-soolehaiguste jt. puhul 10...15 tilka 1...2 korda päevas 3...4 nädala jooksul enne sööki 30...60 minutit.

Naturaalset taruvaiku kasutatakse hamba- ja suuõõne haiguste korral seda närvides või pannes keele alla või haigestunud koha peale. Naturaalset taruvaiku pannakse 1...3% ka tablettidesse.

Taruvaiguga ravimisel peab olema ravikuuride (3...4 nädalat) vahel kuuajaline vaheaeg.

Proopolist sisaldavaks loodulikuks aineks on ka mumie e. mäevaha e. mäepalsam. Mumie kiirendab ainevahetust, soodustab luumurdude paranemist ja parandab organismi üldseisundit. Võetakse sisse 1 kord päevas 0,15...0,20 g 10 päeva jooksul, seejärel tehakse vaheaeg 10 päeva. Mumie on müügil apteekides tablettidena või salvides koostisosana.

Mesindusproduktide suhtes allergilistele inimestele taruvaik ei sobi, kuna võib tekitada naha punetust ja hingamishäireid.

Koostas Ilme Nõmmisto